

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

Гримут Марина Тимофіївна
РОЗВИТОК ВИКОНАВСЬКОГО АПАРАТУ СКРИПАЛЯ В
ТРАДИЦІЯХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ XVIII – XIX СТОЛІТЬ

Дипломна робота
Освітній ступінь «Магістр»

Науковий керівник:
канд.мист., доц. Микуланинець Л.М.

Допустити до захисту:
завідувач кафедри педагогіки музичної
освіти і виконавського мистецтва
д.пед.н., професор Попович Н.М.

« ___ » _____ 2019 р.

Мукачево – 2019

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

Освітнього ступеня «Магістр»

на тему: **«РОЗВИТОК ВИКОНАВСЬКОГО АПАРАТУ СКРИПАЛЯ В
ТРАДИЦІЯХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ XVIII – XIX СТОЛІТЬ»**

Виконавець: студентка 2 курсу, групи ММ-2м
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

Гримут Марина Тимофіївна

Керівник: *Микуланинець Л.М.* (канд. мистецтв.,
доцент кафедри співу, диригування і музично-
теоретичних дисциплін)

Рецензент: *Асталош Г.Л.* (канд. мистецтв.,
ст. викладач кафедри камерного ансамблю та
квартету ЛНМА ім. М.В. Лисенка)

Мукачево – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1 Ретроспективний аналіз розвитку скрипки до ХІХ століття.....	7
1.2 Еволюція скрипкової постановки у ХVІІІ-ХІХ століттях.....	24
1.3 Розвиток виконавського апарату скрипаля у теорії і практиці музичного навчання.....	39
Висновки до першого розділу	47
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВИКОНАВСЬКОГО АПАРАТУ СКРИПАЛЯ У ПОГЛЯДАХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ХVІІІ – ХІХ СТОЛІТЬ.....	49
2.1 Дидактичні аспекти розвитку скрипкового виконавського апарату в ХVІІІ – ХІХ століттях.....	49
2.2 Формування виконавського апарату учня скрипаля на основі вивчення творів композиторів ХVІІІ – ХІХ століть	77
Висновки до другого розділу	90
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Актуальність теми. Стратегічним завданням формування вищої школи, згідно з Національною доктриною розвитку освіти, Державною програмою „Освіта” (Україна XXI століття), державною програмою „Вчитель”, є виховання творчої особистості, спроможної здійснювати продуктивну професійну діяльність на високому загальнокультурному та фаховому рівнях. Домінування у професійній підготовці майбутніх педагогів-музикантів репродуктивних методів навчання, і водночас гостра потреба суспільства в особистості, здатної до професійного вдосконалення, утворюють сутнісне протиріччя освітньої системи. Необхідність спрямованості педагогічного процесу на індивідуальність людини, узгодження її особистісного досвіду із змістом освіти вимагають переосмислення мети, завдань і методів професійної підготовки студентів, визначення шляхів формування творчої особистості, створення та втілення у практику новітніх методик та технологій.

В умовах розвитку вищої школи пріоритетного значення набувають процеси оновлення змісту та методів навчання студентів. Зокрема, в царині музичної освіти особливо важливими постають питання вдосконалення виконавсько-інструментальної підготовки майбутніх фахівців, одним із провідних компонентів якої виступає розвиток виконавського апарату музиканта.

На сучасному етапі проблема розвитку та удосконалення виконавського апарату скрипаля розглядається комплексно в русі системного аналізу музично-виконавських процесів. Слід відзначити, що термін «виконавський апарат» не є загальноживаним. Досліджуючи процеси виконавської діяльності скрипаля, можна виділити декілька термінів: природна система скрипкової гри, музично-виконавська техніка, комплекс професійних навичок та умінь скрипаля, виконавський апарат. Розуміння сутності та структури виконавського апарату змінювалося в процесі формування різних скрипкових шкіл, які об'єднували в собі певні методичні засади навчання скрипаля.

Активне підсумування практичного педагогічного досвіду і відповідна кристалізація методичних принципів починається тільки у XVIII столітті, коли здійснюються спроби звести окремі уявлення та спостереження до більш завершеної цілісної системи. Власне, саме в цей період друкуються перші методичні посібники навчання гри на скрипці М. Монтиклера, Ж.Дюпона, М.Коретта, Ф.Джеменіана, Л.Моцарта, Д.Тартіні. Пізніше в XIX столітті з'являється також школа гри на скрипці Б. Кампаньолі, Ш.Берію, О.Байо, Н.Паганіні, Л.Шпора та інших.

Суперечності між традиційними методами формування виконавського апарату музиканта-інструменталіста та потребами принципової переорієнтації даного процесу на інноваційний підхід, що забезпечував би ефективно професійне становлення майбутніх педагогів-музикантів зумовили вибір теми дипломного дослідження: «Розвиток виконавського апарату скрипаля в традиціях Західної Європи XVIII – XIX століть».

Об'єктом дослідження є західноєвропейське скрипкове мистецтво.

Предмет дослідження – теоретичні основи та методичні аспекти розвитку виконавського апарату скрипалів у XVIII – XIX століттях.

Мета дослідження – полягає в теоретичному обґрунтуванні та узагальненні засад західноєвропейського скрипкового мистецтва XVIII – XIX століттях у вимірі сучасних освітніх процесів.

Досягнення поставленої мети потребує постановки і вирішення таких **завдань**:

1. Здійснити ретроспективний аналіз розвитку скрипки до XIX століття.
2. Розкрити особливості еволюції скрипкової постановки у XVIII – XIX століттях.
3. Проаналізувати специфіку розвитку виконавського апарату скрипаля у теорії і практиці музичного навчання.
4. Виявити дидактичні аспекти розвитку скрипкового виконавського апарату в XVIII – XIX століттях.

5. Висвітлити особливості формування виконавського апарату учня скрипаля на основі вивчення творів композиторів XVIII – XIX століть.

Методи дослідження. Науковою основою пропонованої роботи є міждисциплінарний підхід, що зумовило комплексне використання загальнонаукових і спеціальних методів, типових для мистецтва та музикознавства. Це, зокрема, методи аналізу (типологічний, описовий) і синтезу, індукції та дедукції, порівняльно-історичний і логічний аналіз, а також принципи історизму, наукової об'єктивності, системності при дослідженні творів скрипкового мистецтва.

Теоретичне значення полягає в уточненні специфіки виконавського апарату скрипаля у XVIII – XIX століттях, та в узагальненні основних методичних засад розвитку виконавського апарату в означений період.

Практичне значення одержаних результатів: вони можуть бути використані при викладанні курсів з історії та теорії культури, а також спецкурсу «Скрипкове мистецтво: теорія та методика викладання». Положення та висновки даного дослідження можуть стати теоретико-методологічним підґрунтям для подальшого культурологічного дослідження скрипкового мистецтва, його ролі в розвитку музичної культури України.

Апробація результатів дослідження. Основні позиції роботи проходили апробацію на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (Мукачево, 16 – 17 травня 2019 р.).

Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних загальних джерел та додатків.

Висновки до першого розділу

Становлення і розвиток скрипки відбувалося протягом тривалого історичного періоду. Як професійний інструмент вона виникла в кінці XV століття і пройшла складний шлях своєї еволюції, змінюючи будову і вдосконалюючи технічні якості. Скрипка класичного зразка з'явилася в Італії. Саме в цій країні вона переросла із народного інструменту в професійний. Завдяки італійським майстрам – Н.Аматі, А.Страдіварі, Д.Гварнері – були виявлені кантиленні якості цього інструменту.

Процес вдосконалення інструменту позитивно відобразився на постановці скрипаля, в період XVIII – XIX століття. Зміна інструменту сприяла покращенню виконавського апарата виконавця. У даний період існувало декілька поглядів на вищезазначену проблему. Плеяда музикантів на чолі з Л.Моцартом, Л.Монтиклера, Дж.Тартіні стверджували постанову, в якій інструмент опирався на груди, пізніше в XIX столітті скрипалі знехтували даним принципом, створивши нову модель скрипкової постановки з опорою інструмента на передпліччя. Вироблення правильної постановки – процес складний і тривалий, який вимагає від педагога особливої уваги до учня, врахування його індивідуальних здібностей.

Виконавський апарат є не статичним, а динамічним утворенням, компоненти якого знаходяться в складній залежності один від одного і по чергово виступають як провідні фактори. При цьому об'єднуючим моментом усієї системи постають слухо-рухові та слухо-образні уявлення, без котрих неможливе втілення виконавської практики. Вищим інтегративним фактором, який настроює діяльність усієї системи, служить психічна установка, яка контролює процеси виконавського апарату.

Висновки другого розділу

Розглянувши дидактичні аспекти розвитку скрипкового виконавського апарату XVIII-XIX століття, можна стверджувати, що виконавський апарат музиканта-інструменталіста є організованою структурою, яка охоплює слухову, емоційну, інтелектуальну сферу. Апарат скрипаля не є статичним, розглядається як динамічне утворення, компоненти якого знаходяться в складній залежності один від одного і по чергово виступають як провідні фактори. При цьому об'єднуючим моментом усієї системи виступають слухорухові та слухо-образні уявлення, без яких неможливе втілення виконавської гри. Поява методичних посібників гри на скрипці, сприяла широкому розповсюдженню розвитку виконавського апарату скрипаля. Серед найбільш поширених представлених школи гри: Л.Моцарт «Фундаментальна школа гри на інструменті», Дж.Тартіні «Мистецтво смичка», Ф.Джеменіані «Мистецтво гри на скрипці», Ш.Беріо «Школа гри на скрипці», Н.Паганіні «Школа гри», які внесли нові дидактичні аспекти і методи розвитку скрипкового мистецтва в XVIII-XIX столітті.

Формування виконавського апарату учня-скрипаля – довготривалий і копіткий процес, в якому учень і педагог знаходять найприродніші компоненти виконавської гри. Всебічний музично-виконавський розвиток учня – одне з найважливіших завдань музичної педагогіки, тому викладач повинен передбачати і обирати художні твори, різноманітні за змістом, жанром, стилем, фактурою, різними педагогічними цілями тощо. Вивчення творів композиторів Західної Європи XVIII-XIX століття впливає на розвиток учня: розкриває нові технічні можливості, активізовує раціональне мислення, підвищує інтелектуальний рівень, розвиває тактильну пам'ять, загострює музичний слух, спрямовує на досягнення високих художніх цілей.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених завдань дослідження було зроблено наступні висновки.

1. Здійснивши ретроспективний аналіз розвитку скрипки до XIX століття ми виявили, що скрипка з'явилася в результаті тривалого і складного розвитку смичкових інструментів. Даний процес зумовлений загальною еволюцією музичної культури, ускладненням завдань, які поставали перед виконавцями і композиторами, особливо у зв'язку з виділенням інструментальної музики в самостійну галузь музичного мистецтва. Скрипка пройшла шлях від народного до світського інструменту. Свого досконалого вигляду вона отримала у діячів Брешианської (Гаспаро да Сало, Джованні Пауло Маджіні, Андреа Амати, Джузеппе Гварнері, Антоніо Страдіварі), Венеціанської (Домініко Монтаньяна, Санто Серафим), Міланської (сімейство Тесторе, Карло Джузеппе, Павло Антоніо, Карло Фердинандо Ландольфі), Неаполітанської (Олександро Гальяна, Антоніо Віначча, Томасо Еберле), Римської (Давид Теклер), Французької (Франсуа Пік, Нікола Люпо, Жан-Батіст Вільйом), Тірольської (Якоб Штайнер, Матіас Клоц), Віденської шкіл (Даніель Штадльман, Йоган Тір).

2. Проведений аналіз еволюції скрипкової постановки у XVIII – XIX століттях дозволив нам констатувати, що у зазначений період у західній Європі значно розвинулось скрипкове мистецтво, чому сприяли дидактичні пошуки провідних музикантів-виконавців. Новітніми досягненнями педагогів-скрипалів було пристосування природної пластики виконавського апарату до умов гри на інструменті. У XVIII-XIX століттях існувало декілька поглядів на виконавський апарат: один популяризував спосіб гри з опорою на нижню деку і ліве передпліччя (Н.Паганіні, Л.Шпор, А.Льов), інший – пропагував таку поставу, при якій центром опори інструменту були груди (Монтиклер, Л.Моцарт, П.Локателлі, А.Кореллі). Поява високохудожніх віртуозних творів у XIX столітті також позитивно вплинув на процес формування виконавського

апарату в творчості таких митців як Б.Кампаньолі, П.Роде, П.Байо, Р.Крейцера, Н.Паганіні, Л.Шпор та ін.

3. Проаналізувавши специфіку розвитку виконавського апарату скрипаля у теорії і практиці музичного навчання ми дійшли до висновків: вдосконалення виконавського апарату зумовлено володінням виконавською технікою, яка стає важливою складовою професійної діяльності педагога. Теоретичний аналіз проблеми формування виконавського апарату скрипаля засвідчив, що при всій різнобічності поглядів, дослідники сходяться на визнанні необхідності трансформації підходу до музичного навчання учнів шляхом збагачення його теоретично-технологічних засад методами, спрямованими на професійне вдосконалення скрипаля. Виконавський апарат скрипаля визначається як сукупність технічно-інструментальних та художньо-інтерпратаційних умінь, сформованих на основі індивідуальних рис.

4. У процесі дослідження ми виявили основні дидактичні аспекти розвитку скрипкового виконавського апарату в XVIII-XIX столітті. У даний історичний період передовими педагогами-музикантами (Л. Моцарт, Дж. Тартіні, Н. Паганіні, Й. Байо, Л. Шпор, Ш. Беріо) відбувається усвідомлення сутності виконавського апарату як організованої структури, яка охоплює слухову, емоційну, образну, інтелектуальну сферу. Він розуміється – динамічне утворення, компоненти якого знаходяться в складній залежності один від одного. Об'єднуючим моментом розвитку виконавського апарату постають слухо-рухові та слухо-образні уявлення.

5. Висвітливши особливості формування виконавського апарату учня скрипаля на основі вивчення творів композиторів XVIII – XIX століть, ми можемо констатувати, що успішний результат можливий при дотриманні наступних педагогічних умов: створення художньо-творчої атмосфери занять в класі скрипки; зосередженості уваги на рефлексії психічних відчуттів, які супроводжують розвиток виконавського апарату; орієнтація на поліфункціональну стратегію виконавської діяльності скрипаля; активізація самостійної роботи над виконавським апаратом на основі отриманих знань і

досвіду їх застосування; створення ситуацій успіху в процесі удосконалення виконавського апарату.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшого вивчення потребують психолого-педагогічні засади розвитку техніки скрипаля, педагогічне осмислення специфіки художньо-образного мислення інструменталіста в контексті розвитку його виконавської майстерності.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>